

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ
ΤΩΝ ΕΝ ΛΕΣΒΩ ΔΥΝΑΣΤΕΥΟΝΤΩΝ ΓΑΤΕΛΟΥΖΩΝ

Ἐν φ. 12^α τοῦ κώδικος Suppl. gr. 685 τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Παρισίων, γεγραμμένου ἐν τούτῳ τῷ μέρει τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα, εὔρηται τὸ ἐξῆς σημεῖωμα¹

Ἐπερὶ τῆς Μυτιλήνης.

Ἐκυρίευσεν ὁ Μυτιλήνης Φραντζέσκος ὁ πρῶτος Γαταλιούζος αὐθεντίας ὁ κ' ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς τοῦ μεγάλου βασιλέως Ῥωμαίων κύρ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου ἔτη κθ^ω ἡμέρας κ^ω. ἤρξατο δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς αὐθεντείας αὐτοῦ κατὰ τὸ ^{-ω-ω}ϜωξϞ ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου Ἰουλίου ^{-ω-ω}ιζ^η, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ ^{-ω-ω}γενε^ω και ἀπεκτάνθη ὑπὸ τοῦ γεγονό- 5
τος σεισμοῦ κατὰ τὴν ^{-ω-ω-ω}ς τοῦ Αὐγούστου ἐν ἔτει ^{-ω-ω-ω}ςω^ηα ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ καταβάσεως ^{-ω-ω-ω}ατπδ συγχωσθεις ἐν τῇ ἀκροπόλει τῇ παρ' αὐτοῦ κτισθεῖση εἰς ὕψος μέγα καὶ κάλλος ἀπαράμιλλον. Πολλὰ δὲ μογήσαντες εὗρον τὸ σῶμα αὐτοῦ συντετριμμένον ὑπὸ τῶν πετρῶν, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ κτισθέντι 10
ναῶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἐν λάρνακι ποιηθέντι παρ' αὐτοῦ. Συνετάφησαν δ' αὐτῷ καὶ δύο υἱοὶ ἐκείνου, συντριβέντες καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ. Ὁ μὲν πρῶτος ἦν Ἄνδρονικος, ὁ δὲ δεῦτερος Δομένικος² ἦν δὲ καὶ τρίτος υἱὸς ἐκείνου ὀνόματι Ἰάκωβος, ὃς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐκλήθη Φραντζέ- 20
σκος. Καὶ ἦν καὶ αὐτὸς κοιμώμενος μετὰ τῶν ρηθέντων δύο ἀδελφῶν

1 (καὶ κατωτέρω ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ). μυτιλήνης 2. ἐπαδελφῆ γαμβρὸς 3. κύρ ἀρχῆ 5. ἰου γεγονῶτος 6. ἐνε⁷ 7. καταβάσεως 8-9. παράμπλον 3. μογίσαντες 12. ποιηθέν 13. μὲν ἦν 14. ἦν

Ε.Υ.Δ. Τ.Ε.Ι.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

αὐτοῦ ἐν ἐνὶ πύργῳ, καὶ θεῖα δυνάμει διεφυλάχθη ἀπὸ τοῦ σεισμοῦ ἀδλαβῆς, ἀρπαγῆς, ὡς ἔλεγον, ἀπὸ τῶν τριχῶν καὶ ῥίφεις εἰς τὸ μέρος τῶν Ἀνεμομύλων πλησίον οἰκηματός ἀνθρώπου καλουμένου Κουνέτου καὶ εὑρεθεὶς παρὰ τῆς συνοίκου αὐτοῦ Καληδονέας. Ἐδή-
 5 λωσε δὲ τοῦτο τοῖς ἄρχουσιν, οἵτινες δραμόντες ἔφερον αὐτὸν ἐπωμά-
 διον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ζωάνου Γαμπέρνια. Καὶ δοὺς ὄρκον πρὸ κειμέ-
 νων τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔχουτιν ἐπελάβετο τῆς
 ἀρχῆς, ἔχων κοινωνὸν καὶ συλλήπτορα τὸν πρὸς πατρός αὐτοῦ θεῖον
 Νικορέζον Γατελιούζον ἀθέντην Αἴνου. Ἐκσοριομένου τοῦ ἀδελ-
 10 φοῦ αὐτοῦ Φραντζέσκου καὶ μαθὼν ἐκείσε τὸν ὑπὸ σεισμοῦ γεγονότα
 θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐν τάχει τὴν Μυτιλήνην κατέλαβε. Ὅς
 ἦν συνάρχων τῷ ἀνεψιῷ αὐτοῦ ἐπὶ χρόνοις τρισὶ. Σκανδάλου δὲ συμ-
 βάντος μέσον αὐτῶν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Αἴνον, ὅπου καὶ πρῶτα ἦν.
 Ὁ δ' ἀνεψιὸς αὐτοῦ ὁ μετονομασθεὶς Φραντζέσκος ἐκυρίευσεν τὴν
 15 Μυτιλήνην ἔτη τὰ ὅλα κ̄ καὶ ἀπέθανεν Ὀκτωβρίου κς⁷ ἐν ἔτει
 -ω -ω
 ,ς⁷δια. Καὶ μετ' αὐτὸν ἀθηντεύει ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰάκωβος. Καὶ
 πάλιν ἦλθεν ὁ τῆς Αἴνου, ὁ προρρηθεὶς Νικορέζος, καὶ ἔλαβεν τὴν
 ἀρχὴν· ἀνηθός γάρ ἦν ὁ ἀθέντης ἔτι. Καὶ ἦν οὗτος κυβερνήτης αὐ-
 τοῦ καὶ τῆς ἀθεντείας αὐτοῦ ἔτη ε̄. Ἐφηθός δὲ γενόμενος καὶ σύν-
 20 οικον λαβὼν τοιμάδα θυγατέρα τοῦ ἀθέντου Νικαίας Μασσαλιώ-
 των ὀνόματι μαδῶνα Ἐμπονα ὠραισιότατην· Καλὴν γὰρ ἑλληνικῶ
 λέγουσιν τὴν Ἐμπονα· ἐπελάβετο δὲ καὶ τῆς ἀρχῆς.

Τὸ σημεῖωμα τοῦτο εἶνε ἀξίον πολλῆς προσοχῆς διὰ τε τὰ
 νέας εἰδήσεις ἃς παρέχει περὶ τῶν ἐν Λέσβῳ ἀρχόντων Γατε-
 λούζων καὶ τὰς περὶ τὴν χρονολογίαν διαφορὰς ἀπὸ τῶν μέχρι
 τοῦδε φερομένων.

1. θεῖα 2. ἀρπαγῆς ἔλεγεν 4. εὑρεθεὶς 5. οἵτινες 6. ὄρκον
 προκειμένων 7. ἐπελ. τοῖς 9. Τὸ ἐκσοριομένου νοσσι, ἀλλὰ λανθάνει βεβαί-
 ως ἐν αὐτῷ ἢ ἴννοια τοῦ ἰνταρισμοῦ. Πρὸς τὸ ἐνσοριόσας τοῦ Θεοδώρου Σκου-
 тариώτου παρὰ Heisenberg ἐν ἐπιμέτρῳ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἀκροπολίτου σ. 288,9.

11 (καὶ 15). μυτιλήνην 12. αἴνων πρῶ⁷ 14. μετ' ὀνομα-
 σθεὶς 15. ἔτη 17. ἦλθεν αἴνου προρρηθεὶς 18. ὦν
 κυβερνήτης 20. λαβὼν

Ε.γ.Δ της
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Περὶ τῶν Γατελούζων τῶν ἀρχάντων τῆς Λέσβου, ἀλλὰ καὶ τῆς Αἴνου, Ἰμβρου καὶ Σαμοθράκης ἀνεπαρκῆ εἶνε ὅσα παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Δούκας, καίπερ ὑπηρετῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ δυνάστου τῆς Λέσβου Δορῖνου Γατελούζου¹, πλὴν δ' αὐτοῦ ὁ Χαλκοκονδύλης². Εἰς ταῦτα προσθετέον τοὺς τύπους ἐπιγραφῶν ἐπιστολῶν ὀρθοδόξων μητροπολιτῶν πρὸς τοὺς Γατελούζους τῆς Λέσβου καὶ τῆς Αἴνου τοὺς ἐκδοθέντας ὑπὸ τοῦ Goar³, ὧν πληρέστεροι εἶνε οἱ ἐκδοθέντες ὑπ' ἐμοῦ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 182 κώδικος τῆς ἐν Ἀγίῳ ὄρει μονῆς τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος⁴, καὶ τὴν ὑπ' ἐμοῦ ὁμοίως ἐκ τοῦ αὐτοῦ κώδικος ἐκδοθεῖσαν ἐπιστολὴν Φραγκίσκου Γατελούζου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τραπεζοῦντος Ἀλέξιον Κομνηνόν⁵. Πλειότερα δέ τινα μαθητόμεν παρὰ τοῦ Κριτοπούλου⁶. Πλὴν δὲ τῶν καθ' ὅλου ἀνεπαρκῶν τούτων πηγῶν ἀνευρέθησαν μὲν τινες ἐπιγραφαὶ τῶν Γατελούζων⁷, ἐμελετήθησαν δὲ τὰ νομίσματα αὐτῶν ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν ἱστορίαν⁸, ἐξηρευνήθησαν δὲ καὶ αἱ

¹ Ἐκδ. Βόννης σ. 41 κ. ἑ., 46, 52, 328, 335, 346.

² Ἐκδ. Βόννης σ. 469, 519.

³ Ἐν ἱκμιτρῶ τοῦ Κωδικοῦ ἐκδ. Παρισίων 1648 σ. 415.

⁴ Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κανταβριγίᾳ τῆς Ἀγγλίας. 1900 Τόμ. Β' σ. 305.

⁵ Οὐκ ὀρθῶς ἰσημείωσα ἐν τῷ Καταλόγῳ Ἰνθ' ἀν. σ. 305, ὅτι ὁ ἐπιστεῖλας εἶνε ὁ Δομένικος Γατελούζος. Ἡ ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται κατὰ τὰ ἐν τῷ κώδικι σημειούμενα τῷ ὑψηλοτάτῳ βασιλεῖ Τραπεζοῦντος . . . κῆρ Ἀλεξίῳ τῷ μεγάλῳ Κομνηνῷ. Καὶ ἂν μὲν οὗτος εἶνε Ἰωάννης Ἀλέξιος ὁ Γ' (1350 - 1390), ὁ πρὸς αὐτὸν γράψας Γατελούζος εἶνε ὁ Φραγκίσκος, ἂν δ' ὁ Βασίλειος Ἀλέξιος Δ' (1412 - 1447), ὁ ἐπιστεῖλας εἶνε ὁ Δορῖνος Α'. Ἀλλὰ πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ εἶνε τοῦ Φραγκίσκου, διότι προσεπωνυμείται *συνπαιθερός τῆς ἁγίας βασιλείας σου*.

⁶ Ἐκδ. Müller ἐν τοῖς Fragmenta Historicorum graecorum Τόμ. Ε' σ. 111 κ. ἑ. (II, 11), σ. 113 (II, 13), σ. 135 κ. ἑ. (III, 24), σ. 146 (IV, 13).

⁷ Conze Reisen auf den Inseln des Thrakischen Meeres. Ἐν Ἀνωδέρῳ. 1860 σ. 37 καὶ Πίναξ III. Πρὸς. Corpus Inscriptionum graecarum Τόμ. Δ' ἀρ. 8777.

⁸ Pinder καὶ Friedländer Beiträge zur älteren Münzkunde. Ἐν Βερολίῳ 1851 σ. 29-50. Νεωτέρα καὶ πληρεστέρα εἶνε ἡ περὶ τῶν νομισμάτων τῶν Γατελούζων μονογραφία τοῦ ἐμοῦ πατρὸς Παύλου Ἀδμπερῶ ἢ περιλαμβανομένη ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ Schlumberger Numismatique de l'Orient Latin. Ἐν Παρισίῳ. 1878 σ. 435 - 444.

ἐσπέραιαι πηγαί¹, ἐν αἷς καὶ τὰ περισσώζόμενα οἰκεία ἀρχειακά ἔγγραφα². Ἀλλὰ τὰ ἐπὶ τῶν πηγῶν τούτων στηριζόμενα νεώτερα μελετήματα³ ἀφίνουσι δυστυχῶς πολλὰ τὰ κενά· λυπηρὸν δὲ εἶνε, ὅτι δὲν ἐδημοσιεύθη ἡ προςδοκωμένη περὶ τῶν Γατελούζων μονογραφία τοῦ Hopf. Διὰ τοὺς λόγους δὲ τούτους ἀσπασίον εἶνε τὸ ἀνωτέρω ἐκδοθὲν ἱστορικὸν σημεῖωμα τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος. Ἐξ αὐτοῦ δύνανται νὰ συμπληρωθῶσι τινὰ τῶν κενῶν, εἰ καὶ γεννῶνται νέα ἀπορήματα, ὧν δὲν εἶνε εὐκολὸς ἢ λύσις διὰ τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν πηγῶν, καὶ νέα ἐπέρχεται διατάραξις τῆς ἱκανῶς ἤδη συγκεχυμένης χρονολογίας τῶν ἐν Λέσβῳ Γατελούζων, ἧτις καὶ μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἔκδοσιν τοῦ Παρισιακοῦ χρονογραφήματος πᾶν ἄλλο δύναται νὰ θεωρηθῆ ἢ ὀριστικῶς διασαφουμένη.

Πράγματι αἱ μέχρι τοῦδε προκείμεναι εἰς ἡμᾶς χρονολογίαι τῆς ἀρχῆς τῶν Γατελούζων ἐν Λέσβῳ διαφέρουσι μεγάλως ἀλλήλων· οὐχ ἤττον δὲ συγκεχυμένη εἶνε καὶ ἡ ἀκολουθία τῶν πρώτων φερωνύμων ἀρχόντων τῆς νήσου, διάφορα δὲ καὶ τούτων εἶνε τὰ ἐν τῷ Παρισιακῷ σημειώματι, καθ' ἃ γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἐν τῇ ἐπομένῃ σελίδι συγκριτικοῦ πίνακος.

¹ Αὐτόθι σ. 32. Hopf ἐν τῇ Allgemeine Encyclopädie τοῦ Ersch καὶ Gruber Τόμ. 86 σ. 150 σημ. 59 κ. ἑ.

² Πρόβλ. Hopf ἐν Monatsberichte der Königlich Preuss. Akademie der Wissenschaften zu Berlin aus dem Jahre 1862. Ἐν Βερολίῳ. 1863 σ. 85.

³ Finlay History of Greece. Ἐκδ. Tozer. Ἐν Ὁξωνίῳ. 1877. Τόμ. Γ' σ. 459. Τόμ. Ε' σ. 58 κ. ἑ., 294. — Hopf Geschichte Griechenlands ἐν τῇ Allgemeine Encyclopädie τοῦ Ersch καὶ Gruber Τόμ. 86 σ. 150 κ. ἑ. καὶ Chroniques Gréco-romanes. Ἐν Βερολίῳ. 1873 σ. 502. — C. Müller ἐν τοῖς Fragmenta Historicorum graecorum I^{vo} ἐν. — Schlumberger Numismatique de l'Orient Latin σ. 432 κ. ἑ. — Maxim Lehnerdt Ioannis Canabutzae magistri ad principem Aeni et Samothracas in Dionysium Halicarnasensem commentarius. Ἐν Λειψίῳ. 1890 σ. VIII κ. ἑ. — [Ἰω. Δελῆ] Οἱ Γατελούζοι ἐν Λέσβῳ. Ἐν Ἀθήναις. 1901. Τῷ 1908 ὁ κ. Haslück ἀνέγνωσε τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν τινι τῶν συνεδριῶν τῆς ἐνταῦθα Ἀγγλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς διατριβὴν περὶ τῶν Γατελούζων ἐπὶ τῇ βάσει νέας μελέτης τῶν ὑπ' αὐτῶν καταλειφθέντων μνημείων καὶ ἐπιγραφῶν, ἧτις θύλει δημοσιευθῆ κατ' αὐτὰς ἐν τινι τῶν ἀγγλικῶν περιοδικῶν.

<i>Finlay</i>	<i>Friedländer</i>	<i>Hopf</i>	<i>Π. Λάμπρος</i>	Παρισιακός κώδιξ
Φραγκίσκος Α' 1355—... 'Ιάκωβος 1395—... Φραγκίσκος Β' ...—	Φραγκίσκος Α' 1355—... 'Ιάκωβος... Φραγκίσκος Β'... Δορίνος † 30 'Ιουνίου 1455.	Φραγκίσκος 1355-1401. 'Ιάκωβος Α' 1401-1427. Δορίνος 1427-1449.	Φραγκίσκος Α' 1355- 1376. 'Ιάκωβος 1376-1396. Φραγκίσκος Β' 1396-1400. Δορίνος 1400-1449.	Φραγκίσκος Α' 17 'Ιουλίου 1355 - 6 Αυγούστου 1384*. Φραγκίσκος Β' ('Ιάκωβος Α'), συνάρ- χουτος του Νικολάου Πατελοῦζου, 1384-1387, μόνος 1387-26 'Οκτω- βρίου 1404. 'Ιάκωβος Α' ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ Νικολάου Πατελοῦζου 1404-1409, μόνος 1409—...

* Ὅς εἰ μὴ ἦρουν αἱ ἄλλαι χρονολογικαὶ συγχύσεις, ὁ Παρισιακὸς κώδιξ, ἀναγράφων δις τὸ τε ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ τὸ σωτήριον ἔτος, δὲν ἔχει ἀριθμῶς τὴν ἀντιστοιχίαν. Οὕτω περὶ μὲν τῆς ἀναρρήσεως Φραγκίσκου Α' λέγεται ἀνωτέρω ἐν σ. 39, 4, 5, 6, 7 ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου 'Ιουλίῳ ε' ἀπὸ δὲ Χριστοῦ 695, ἐν ᾧ πρὸς τὸ 6862 ἀντιστοιχεῖ τὸ 1354 καὶ οὐχὶ τὸ 1355, περὶ δὲ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐν σ. 39, 6 ε' τοῦ ἀγνώστου ἐν τῷ ἑσπέρῳ ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ καταβάσεως 692, ἐν ᾧ πρὸς τὸ 6891 ἀντιστοιχεῖ τὸ 1383 καὶ οὐχὶ τὸ 1384. Λαμβάναντες δὲ ὑπὸ ἄμφω, ὅτι τῶν δύο διαφορῶν τοῦ σημειώματος χρονολογῶν τὸ ἔτος 1355 συμπέπτει καὶ πρὸς τὰς ἄλλας κηγάς, τοῦτο καὶ ἀπεδέχθημεν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ πίνυκι. Κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ὡς ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Φραγκίσκου ἀπεδέχθημεν ἡμεῖς τὸ σωτήριον 1384. Τὸν δὲ θάνατον τοῦ Φραγκίσκου Β' ἀναγράφει τὸ Παρισιακὸν σημεῖωμα κατωτέρω (σ. 40, 15) ὡς γενόμενον τῇ 26 'Οκτωβρίου, 572, ἡμερῶν ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ ἔτων ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ δωδεκαίαι ἡμερῶν ἔτος θὰ ὑπολάβωμεν νοούμενον. Καὶ κατὰ μὲν τὴν ἀνωτέρω ἀντιστοιχίαν ἔτων ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ ἔτων ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ ἔπεται νάποδεχθῶμεν διαφορὰν ἔτων 5507 ἀντὶ τῶν συνήθως ἀφαιρουμένων 5508, καὶ, ἐπειδὴ ἔχομεν ἐν ταῦθα μῆνα 'Οκτωβρίου, ἔτων 5508 ἀντὶ τῶν συνήθων 5509, ὥστε τὸ εἰς τὸ 6911 ἀντιστοιχοῦν χριστιανικὸν ἔτος θὰ ἦτο τὸ 1403. Ἄλλ' οὕτω δὲν ἔχομεν ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρω δεκτοῦ γενόμενον ἔτος τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Φραγκίσκου Β' εἴκοσι ἔτη τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, καθ' ἃ λέγεται ἐν σ. 40, 15* διὸ ἀναγκαζόμεθα νάποδεχθῶμεν ὡς ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ 6911 τὸ 1404. Ἐνταῦθεν δ' ἀποδεδεικνύεται, ὅτι ὁ χρονολόγος εἰς διπλοῦν ὑπέκεισε περὶ τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν χρονολογῶν λαβῶν, οὐ μόνον τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἀλλὰ καὶ τὸ 5507 ἀντὶ τοῦ 5508, ἀλλὰ καὶ ἀδιαφορῶν περὶ τῆς κατὰ Σεπτέμβριον ἀρχῆς τῆς ἰνδικτιῶνος, ἢ: ἔνεκα, τοῦλόγου ὄντος περὶ τῶν

Digitized by Google

Τίνες τῶν ἀνωτέρω χρονολογιῶν εἶνε αἱ ὀρθαὶ καὶ τίς ἡ ἀκριβεστέρα σειρά ἐν τῇ ἀκαλουθίᾳ τῶν δυναστῶν τῆς Λέσβου Γατελούζων; Οἱ μὲν ἄλλοι τῶν ἔρευνητῶν, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ μάλιστα τῶν ἄλλων ἀπέχοντος ἑμοῦ πατρὸς ἐξαιρουμένου, δὲν παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς τὰ πειστήρια τῶν μαρτυριῶν αὐτῶν. Ὁ δὲ Horf, οὗ ὁ οἰκεῖος γενεαλογικὸς πίναξ ἐδημοσιεύθη ἐν ταῖς *Chroniques Gréco-romanes*¹, ἰσχυρίζεται ἄλλαχού, ὅτι αἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐκφερόμεναι χρονολογίαι στηρίζονται πᾶσαι εἰς τὰ ἐγγράφα τοῦ Συμβολαιογραφικοῦ ἀρχείου (*Archivio Notarile*) τῆς Γενεύης καὶ τῶν *Cartularii* τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἀρχείου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου². Ἄλλ' οὐχ ἤττον δὲν δυνάμεθα νάποφανθῶμεν ὀριστικῶς περὶ τῆς ἀκριθείας τῶν ἐκ τῶν ἀρχειακῶν τούτων ἐγγράφων ληφθεισῶν ὑπὸ τοῦ Horf εἰδήσεων, ἄρα καὶ τῶν χρονολογιῶν, πρὶν ἢ ἐξετάσωμεν καθ' ὅλου ὅποια ἡ ἀξία τοῦ Παρισιακοῦ σημειώματος.

Καὶ πρῶτον τοῦτο παρέχει πολλὰς λεπτομερείας ὅπως τοπικὴν ἐχούσας χροιάν μετὰ μνείας τόπων καὶ προσώπων, ἧτις ἐμποιεῖ εἰς ἡμᾶς τὴν αἰσθητικὴν, ὅτι τὸ σημείωμα ἐγράφη ὑπ' ἀνδρὸς ἐπιχωρίου, γινώσκοντος καλῶς τὰ πράγματα καὶ ζήσαντος ἐν χρόνοις μὴ ἀφισταμένοις πολὺ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ἐν Λέσβῳ δεσποτείας τῶν Γατελούζων, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον

μηνῶν Σεπτεμβρίου, Ὀκτωβρίου, Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου, προστίθεμεν ἐν ἔτος ἐπὶ πλέον. Τὰ τοιαῦτα δὲ λάθη περὶ τὸν ἀκριθεῖ χειρισμὸν τῆς κατὰ Βυζαντινοὺς συνήθους χρονολογίας γεννᾷσι τὴν ὁπώραν, ὅτι ἴσως οἱ φραγκοκρατούμενοι Λέσβιοι εἶχον ἀρχίσει ἔνωρὶς ἀπομανθάνοντες τὴν ἀκριθεῖ χρῆσιν τῆς ἀπὸ κτίσεως κόσμου χρονολογίας, παραλαβόντες κατὰ τῶν Λατίνων τὴν ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατητότερον τῆς συνήθους αὐτῆς διαδόσεως ἐν τῷ βυζαντιακῷ κόσμῳ κατὰ τὰς ἀρχὰς μόλις τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, περὶ ἧς ἴδε *Spyr. P. Lambros* *Das Testament des Neilos Damilas* ἐν τῇ *Byzantinische Zeitschrift* Τόμ. Δ' (1895) σ. 585 σημ. 1. Διὰ τοῦτον δὲ τὸν λόγον ὀρθῶς ἀναγεγραμμένα ἐν τῷ Λεσβιακῷ σημειώματι τῶν Παρισίων πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν τὰ κατὰ Χριστὸν Ἰη, ἐπισφαλῆ δ' ὅπως τὰ μόνον κατὰ τύπον σημειωθῆντι' ἀπὸ κτίσεως κόσμου.

¹ σ. 502.

² Ἐν τῇ *Allgemeine Encyclopädie* τοῦ *Ersch* καὶ *Gruber* Τόμ. 86 σ. 154 σημ. 69.

τοῦ σεισμοῦ, ἐξ οὗ προῆλθεν ὁ θάνατος τοῦ Φραγκίσκου Α΄. Πράγματι, παρατηροῦντες, ὅτι τὸ σημείωμα τελευτᾷ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Α΄ ἐνηλικιωθέντος ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς, πειθόμεθα, ὅτι ἐγγράφη μικρὸν μετὰ τὸ ἔτος 1409, ἂν ἀποδεχθῶμεν τὴν χρονολογίαν τοῦ Λεσβίου χρονογράφου, ἢ ὀλίγον μετὰ τὸ 1406, ἂν ἀκαλουθῆσωμεν μὲν τὴν χρονολογίαν τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Ἰακώβου τὴν γενομένην ἀποδεκτὴν ὑπὸ τοῦ Horf (1401), δὲν διαμφισβητήσωμεν δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Παρισιακοῦ σημειώματος μαρτυρουμένην τριετῆ κηδεμονίαν τοῦ Ἰακώβου ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ καὶ δυνάστου τῆς Αἰνῶ Νικολέζου τοῦ Γατελούζου.

Ἐξετάζοντες δὲ τὰ κατὰ τὸν σεισμόν, βλέπομεν, ὅτι καθ' ὅλου τὰ περὶ θανάτου τοῦ Φραγκίσκου Α΄ ἐν φοβερῶν σεισμῶν συμπίπτουσι πρὸς τὰ ἐξ ἄλλων πηγῶν ἐξευρημένα ὑπὸ τοῦ Horf, ὅστις ὁμῶς τὸν σεισμόν τοῦτον καταδιβάξει ἀντὶ τοῦ ἔτους 1384 τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος εἰς τὸ 1401¹. Παραθέτω δ' ἐνταῦθα τὰ περὶ τοῦ σεισμοῦ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Horf, ὅπως παραβληθῶσι πρὸς τὰ ἐν τῷ Λεσβιακῷ σημειώματι· «Σεισμός φοβερός ἐπληξε τὰς νήσους· ὑπὸ δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ ἀνακτόρου αὐτοῦ ἐτάφησαν ὁ Φραγκίσκος, ἡ σύζυγος αὐτοῦ καὶ δύο τῶν υἱῶν· μόνον δὲ οἱ νεώτεροι Ἰάκωβος (1401-1427) καὶ Λουκῆνος (1446) ἐσώθησαν». Ἐν συγκρίσει δὲ πρὸς ταῦτα βλέπομεν, ὅτι ὁ Λεσβίος χρονογράφος προσθέτει μὲν τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ σεισμοῦ (17 Ἰουλίου), διηγεῖται δ' ἰκανὰς περὶ αὐτοῦ ἀξίας λόγου λεπτομερείας ἄλλοθεν ἀγνοουμένας, ἃς οὐδένα ἔχομεν λόγον νὰ μὴ θεωρήσωμεν ἀξιοπίστους. Μανθάνομεν δ' ἐκ τοῦ Παρισιακοῦ σημειώματος καὶ τὰ ὀνόματα τῶν δύο ὑπὸ τὰ ἐρείπια ταφέντων υἱῶν τοῦ Φραγκίσκου Α΄, οὓς εὐρίσκομεν καλουμένους Ἀνδρόνικον καὶ Δομίνικον. Πλὴν δὲ τούτων τὸ Λεσβιακὸν σημείωμα ποιεῖται μνεῖαν ἐνὸς καὶ μόνου ἄλλου υἱοῦ τοῦ

¹ Ἐνθ' ἀν. σ. 150.

Φραγκίσκου, ἐν ᾧ ὁ Hopf ἐξεύρε δύο τοὺς διασωθέντας. Ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον ὑπάρχει ἐν τούτῳ διαφωνία, διότι ὁ Λέσβιος χρονογράφος πειεῖται μνεῖαν μόνον τοῦ διασωθέντος υἱοῦ Ἰακώβου ἅτε ἀμέσως διαδεχθέντος τὸν πατέρα. Περιεργοὶ δὲ εἶνε αἱ ἐν τῷ σημειώματι περιλαμβανόμεναι λεπτομέρειαι περὶ τῆς διασώσεως τοῦ υἱοῦ τούτου τοῦ ἐν τῷ σεισμῷ φανευθέντος δυνάστου τῆς Λέσβου Φραγκίσκου Γατελούζου, εἰς ἃς ὁμοίως δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ δυσπιστήσωμεν.

Ἐν δὲ τῇ κηδεμονίᾳ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Φραγκίσκου Α' ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τούτου Νικολέζου, τοῦ δεσπότη τῆς Αἴνου, συμφωνεῖ ὁ Λέσβιος χρονογράφος μετὰ τῆς μέχρι τοῦδε γνωστῆς παραδόσεως. Μόνον δὲ τὸ Παρισιακὸν σημείωμα ὀρίζει ἀκριδῶς τὰ ἔτη τῆς κηδεμονίας εἰς τρία, καὶ προσθέτει, ὅτι ὁ Νικολέζος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Αἴνον ἐνεκεν ἔριδος πρὸς τὸν ἀνεψιόν· ὃς ἦν *συνάρχων τῷ ἀνεψιῷ αὐτοῦ ἐπὶ χρόνοις τριοί. Σκανδάλου δὲ συμβάντος μέσον αὐτῶν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Αἴνον.*

Ἐκεῖνο δ' ἐν ᾧ ὁ Λέσβιος χρονογράφος μεγάλως διαφέρει ἀπὸ τῶν λοιπῶν πηγῶν εἶνε πλὴν τῆς χρονολογίας τῆς ἀρχῆς τοῦ Φραγκίσκου Α' τὸ γεγονός, ὅτι οὗτος ὠνομάζετο μὲν Ἰακωβος, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐκλήθη Φραντζέσκος. Κατὰ ταῦτα ἔχομεν δεύτερον δυνάστην τῆς Λέσβου Ἰακωβον-Φραγκίσκον Β'· τοῦτο δὲ χρησιμεύει μὲν εἰς ἐπανόρθωσιν τῆς παρὰ Friedländer καὶ Π. Λάμπρω ἀκολουθίας τῶν δυναστῶν, δικαιολογεῖ δὲ πῶς τὸν Hopf, διαμφισβητήσαντα τὴν ὑπαρξιν τοῦ Φραγκίσκου Β', ἀφ' οὗ οὗτος δύναται νὰ εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ παρ' αὐτῷ τε καὶ τοῖς λοιποῖς ἐρευνηταῖς τοῖς ἀσχολουμένοις περὶ τὰ τῶν Γατελούζων καλούμενος Ἰακωβος¹.

¹ Ὁ Φραγκίσκος τοῦ ἔτους 1400, οὗ μνημονεύουσι δύο ἔγγραφα ἐν τοῖς καταλοίποις τοῦ Hopf (*Gerland Bericht über Carl Hopf litterarischen Nachlass* ἐν τῇ *Byzantinische Zeitschrift* Τόμ. Η', 1899, σ. 381 ἀρ. 46 καὶ σ. 362 ἀρ. 48, ἠδύνατο νὰ εἶνε εἴτε ὁ Α' εἴτε ὁ Β'.

Ὅλως δὲ νέα εἶνε ἐν τῷ Παρισιακῷ σημειώματι τὰ κατὰ τὸν Ἰακώβον ὡς υἱὸν τοῦ Ἰακώβου-Φραγκίσκου Β', τὰ περὶ τριετοῦς αὐτοῦ κηδεμονίας ὑπὸ τοῦ Νικολέζου καὶ τὰ περὶ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἐμπονας (Bonne) ἢ Καλῆς. Λέγει δὲ ταύτην τὴν Παρισιακὴν χρονικὴν θυγατέρα τοῦ αὐθέντου τῆς Νικαίας¹, προστιθεμένου τοῦ *Μασσαλιώτων* (=Μασσαλιωτῶν) πρὸς διάκρισιν τῆς ἐν Γαλλίᾳ Νικαίας ἀπὸ τῆς ἐν Βιθυνίᾳ ὁμωνύμου πόλεως τῆς πολὺ γνωστοτέρας εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς. Ἄλλ' ἀγνοοῦμεν τίς οὗτος ὁ ἐνταῦθα μνημονευόμενος αὐθέντης τῆς Νικαίας, ἥτις ἄλλως ἤδη ἀπὸ τοῦ 1388 ἀνήκεν εἰς Ἀμαδαῖον Ζ' τὸν Σαβαυδικόν.

Ἡ κατὰ τάνωτέρω ἐξέτασις τοῦ Λεσβίου χρονικοῦ ἀποδεικνύει, ὅτι αἱ εἰδήσεις αὐτοῦ παρουσιάζουσι μὲν ἱκανὰ τὰ νέα καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων πηγῶν διάφορα, ἀλλὰ ταῦτα εἶνε φύσεως τοιαύτης, ὥστε δὲν ἐγείρουσι καθ' ὅλου δισταγμοὺς ἐν ἡμῖν, ἀπ' ἐναντίας δὲ γεννῶσι τὴν αἰσθησὶν ἀξιοπίστων μαρτυριῶν ἀνδρὸς καλῶς εἰδότης τὰ ἐπιχώρια πράγματα. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ γεγονὸς τῆς ὑπ' αὐτοῦ μαρτυρουμένης ὑπὸ Ἰακώβου τοῦ υἱοῦ Φραγκίσκου Α' προσλήψεως τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς φαίνονται δυνάμενα νὰ ἐξηγήσωσι καὶ τὰς μέχρι τοῦδε παρατηρουμένας παρὰ τοῖς ἐρευνηταῖς μεγάλας χρονολογικὰς διαφορὰς διὰ τῆς συγχύσεως καὶ εἰς ἓνα καὶ μόνον δυνάστην συγχωνεύσεως τῶν δύο Φραγκίσκων. Τῶν δύο δὲ τούτων Φραγκίσκων χωριζομένων καὶ τοῦ ὀνόματος Ἰακώβου ἀποδιδόμενου εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Φραγκίσκου Β', δὲν ἐκλείπουσι μὲν τελείως αἱ περὶ τὴν ἀκολουθίαν τῶν δυναστῶν παρατηρούμεναι ἀνωμαλίαι καὶ αἱ εἰς αὐτὰς συμπαρομαρτοῦσαι χρονολογικαὶ διαφωνίαι, ἀλλ' ὅμως ἐλαττοῦνται κατὰ πολὺ. Ἄλλ' οὐχ ἦττον πρὸς βεβαίαν ἀποδοχὴν τῶν μαρτυριῶν τοῦ Λεσβίου χρονογράφου καὶ

¹ Δὲν γινώσκω τί σημαίνει τὸ τοιμάδα τοῦ κειμένου τὸ προτασσόμενον τῆς λέξεως θυγατέρα, οὐδέ μοι ἐπέρχεται κατὰ νοῦν διόρθωσις τις αὐτοῦ, ἂν ὑποληφθῇ παραφθαρμένον.

κατὰ ταύτας ἀναθεώρησιν τῆς ἱστορίας καὶ νομισματολογίας τῶν Γατελούζων πρέπει νὰ ἐξετασθῶσιν ἐκ νέου τὰ πρωτότυπα ἔγγραφα τοῦ ἐν Γενούῃ ἀρχείου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅσα μελετήσας ὁ Ηορντ προέβη εἰς τοὺς ἐπ' αὐτῶν στηριχθέντας ἰσχυρισμοὺς αὐτοῦ. Τοιαύτη δ' ἐρευνα ἤθελε πιθανῶς συντελέσει εἰς ὀριστικωτέραν διαφώτισιν περὶ τῶν μετὰ τῆς ἱστορίας τῶν Γατελούζων τῆς Λέσβου συνδεομένων ἀπορημάτων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΑΘΗΜΕΡΟΦΙΛΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΡΔΑΜΥΝΕΣΤΕΡΕΣΤΕΡΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΑΝΖΑΜΑΝΙΝΟΣ ΣΠΕΡΤΙΟΣ

Ε.γ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006